

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie

LWA.410.005.01.2022

Bartosz Wilimborek
Dyrektor
Instytutu Głuchoniemych
im. Jakuba Falkowskiego
Pl. Trzech Krzyży 4/6
00-499 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/075 – Edukacja głuchych i niedosłyszących dzieci i młodzieży

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Instytut Głuchoniemych im. Jakuba Falkowskiego, Pl. Trzech Krzyży 4/6, 00-499 Warszawa ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Bartosz Wilimborek, Dyrektor Instytutu – od 16 marca 2022 r. Poprzednio – w okresie od 1 lipca 1991 r. do 15 marca 2022 r. – Dyrektorem Instytutu był Tadeusz Adamiec. (akta kontroli str. 19, 38, 244)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie szkoły do zapewnienia odpowiednich warunków nauki dla uczniów z wadą słuchu, w tym m.in. kompetencje pracowników szkoły umożliwiające uczniom z wadą słuchu korzystanie z oferty szkoły oraz zapewnienie przez szkołę dostępu do informacji dla niesłyszących i niedosłyszących rodziców lub opiekunów uczniów. 2. Organizacja procesu edukacji uczniów z wadą słuchu, w tym w szczególności zapewnienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, a także przygotowania do egzaminów.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2022 do czasu zakończenia kontroli (lata szkolne: 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022) ² .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Warszawie
Kontroler	Adam Czugajewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/38/2022 z 7 lutego 2022 r. (akta kontroli str.1-2, 211)

¹ Dalej: Instytut.

² Kontrolą mogły być objęte również dowody dotyczące zdarzeń, jakie nastąpiły w okresach wcześniejszych.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Instytut zasadniczo prawidłowo realizował kształcenie uczniów głuchych i niedosłyszących. Kadra pedagogiczna (poza jednym przypadkiem) posiadała wymagane kwalifikacje, a zdecydowana większość nauczycieli знаła polski język migowy⁵. Znaczącą część pracowników Instytutu, w tym kadry pedagogicznej stanowiły osoby niesłyszące i słabosłyszące. Każdemu uczniowi zapewniono zajęcia o charakterze rewalidacyjnym. Zajęcia edukacyjne prowadzone były poprawnie, w sposób dostosowany do wymagań osób z wadami słuchu. W okresie objętym kontrolą nie było przypadków odejścia uczniów z powodu niezapewnienia przez Instytut warunków odpowiednich do potrzeb i możliwości wychowanków.

Ocenę prawidłowości realizacji przez Instytut zadań na rzecz zapewnienia uczniom z wadami słuchu dostępu do systemu kształcenia dostosowanego do ich potrzeb obniżają jednak stwierdzone nieprawidłowości, które dotyczyły w szczególności:

- zatrudnienia do prowadzenia zajęć z religii prawosławnej nauczyciela, który nie posiadał wymaganych kwalifikacji do prowadzenia tego rodzaju zajęć w szkołach specjalnych prowadzonych przez Instytut;
- przekraczania maksymalnej dopuszczalnej liczebności oddziałów szkolnych, do których uczęszczali uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi, określonej w *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli*;
- określenia, w pięciu przypadkach, tygodniowego wymiaru zajęć rewalidacyjnych dla oddziałów szkolnych w wymiarze niższym niż minimalny określony w *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*;
- nieujęcia w planach nauczania na lata szkolne objęte kontrolą 21,7% wymiaru zajęć rewalidacyjnych, określonego w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych⁶, opracowanych w Instytucie dla 30 uczniów (których dokumentację objęto kontrolą) oraz niezrealizowania 7,3% z zajęć rewalidacyjnych określonych w IPET, które uwzględniono w ww. planach nauczania, z przyczyn leżących po stronie Instytutu;
- przeprowadzania w latach szkolnych 2019/2020-2020/2021 wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania uczniów⁹ raz w roku, co stanowiło naruszenie postanowień § 6 ust. 9 *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym*¹⁰, zgodnie z którymi WOPFU powinno być przeprowadzane dwa razy do roku;
- niezawiadamiania w sposób pisemny rodziców/opiekunów uczniów o spotkaniach zespołów do spraw przeprowadzenia WOPFU, co stanowiło naruszenie § 6 ust. 11 ww. *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: także PJM.

⁶ Dz.U. poz. 502, ze zm. Dalej: rozporządzenie MEN w sprawie organizacji publicznych szkół.

⁷ Dz.U. z 2019 r. poz. 639, ze zm. dalej: rozporządzenie MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.

⁸ Dalej: IPET.

⁹ Dalej: WOPFU.

¹⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 1309. Dalej: rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Przygotowanie szkoły do zapewnienia odpowiednich warunków nauki dla uczniów z wadą słuchu.

Opis stanu faktycznego

1.1. Zgodnie ze Statutem¹¹ Instytut jest placówką publiczną o statusie specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego dla dzieci i młodzieży niesłyszącej, słabo słyszającej i z problemami (wadami) mowy w polskim języku fonicznym, również z dodatkowymi niepełnosprawnościami. W skład Instytutu wchodzi: Szkoła Podstawowa Specjalna nr 226¹², Liceum Ogólnokształcące Specjalne nr CXXIV¹³, Branżowa Szkoła Specjalna Pierwszego Stopnia nr 50¹⁴, Technikum Specjalne nr 28¹⁵, Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy nr 4¹⁶ oraz Internat dla uczniów zamieszkujących lub mieszkających w Warszawie, ale będących w szczególnej sytuacji losowej.

(akta kontroli str. 9-18)

W kontrolowanym okresie, tj. w latach szkolnych 2019/2020-2021/2022 (do 31 marca 2021 r.) do szkół prowadzonych przez Instytut przyjęto łącznie 157 uczniów. Nie wystąpiły przypadki odmowy przyjęcia uczniów do ww. szkół.

(akta kontroli str. 259)

1.2. W okresie objętym kontrolą nie było przypadków odejścia uczniów ze szkół prowadzonych przez Instytut z powodu nie zapewnienia przez Instytut właściwych warunków do nauki.

W pięciu przypadkach, w których rodzice zgłosili rezygnację z kontynuacji nauki ich dzieci w Szkole Podstawowej prowadzonej przez Instytut, w złożonych pismach nie wskazywali powodów takiego działania, poza jednym przypadkiem, w którym podali, że przyczyną tej sytuacji było pragnienie zapewnienia córce nauki w szkole masowej i uczestnictwa w środowisku i warunkach, w jakich przyjdzie jej w przyszłości funkcjonować. Wskazali ponadto, że bliskość szkoły pozwoli im na poświęcenie większego czasu i uwagi dla osobistego wsparcia i pomocy w nauce córki.

Ponadto, jeden z uczniów Liceum przestał uczęszczać na zajęcia, w związku z czym został skreślony z listy uczniów.

(akta kontroli str. 39-40, 70-74, 245)

Były Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że dwoje uczniów po ukończeniu pierwszej klasy Szkoły Podstawowej przeniosło się do szkoły dla dzieci słabosłyszących, jedno dziecko po ukończeniu trzeciej klasy Szkoły Podstawowej przeniosło się do szkoły integracyjnej w innym województwie, jeden uczeń po ukończeniu trzeciej klasy Szkoły Podstawowej przeniósł się do szkoły integracyjnej w innym mieście, jedna uczennica czwartej klasy Szkoły Podstawowej, przeniesiona do Instytutu ze względu na prowadzenie zajęć stacjonarnych, powróciła do szkoły macierzystej po przywróceniu w niej zajęć stacjonarnych.

(akta kontroli str. 39)

¹¹ Statut z 30 listopada 2017 r., ze zm.

¹² Dalej: Szkoła Podstawowa (w ramach której do 31 sierpnia 2020 r. funkcjonowały oddziały dotychczasowego Gimnazjum Specjalnego nr 154).

¹³ Dalej: Liceum (w ramach którego funkcjonowało dotychczasowe trzyletnie liceum ogólnokształcące).

¹⁴ Dalej: Branżowa Szkoła Specjalna (w ramach której do 31 sierpnia 2020 r. funkcjonowały oddziały dotychczasowej Zasadniczej Szkoły Specjalnej dla Niesłyszących nr 50), kształcąca w branżach: ogrodnik, krawiec, fryzjer, piekarz, monter instalacji sanitarnych, pracownik pomocniczy obsługi hotelowej.

¹⁵ Dalej: Technikum (w ramach którego funkcjonowało dotychczasowe czteroletnie technikum), kształcąca w zawodach: technik żywienia i usług gastronomicznych, technik pojazdów samochodowych, technik elektroniki, technik elektryk.

¹⁶ Dalej: Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy, przygotowująca do podjęcia pracy w dziedzinach obejmujących: samodzielne poruszanie się środkami komunikacji publicznej i bezpieczne poruszanie się po mieście, wytwarzanie przedmiotów dekoracyjnych i pamiątkarskich, prace w ramach gospodarstwa domowego, prace ogrodnicze i prace na terenie boiska szkolnego, proste prace biurowe, sporządzanie i podawanie posiłków, prace w szatni, sprząatanie, mycie szyb w tym samochodowych, drobne naprawy sprzętu domowego, malowanie ścian, naprawianie sprzętu szkolnego i domowego.

1.3. Zgodnie z danymi podanymi w arkuszach organizacji szkoły, w badanym okresie liczba nauczycieli i pozostałych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w Instytucie wahała się od 125 do 131, a pracowników administracji i obsługi – od 43 do 47.

(akta kontroli str. 48-49)

Spośród zatrudnionych, według stanu na 30 września 2021 r., 127 nauczycieli i pozostałych pracowników pedagogicznych, polski język migowy znało 117, a ośmioro było w trakcie studiów lub kursów polskiego języka migowego. Do osób znających PJM należeli m.in. pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w Instytucie na stanowiskach psychologa, pedagoga oraz logopedy.

(akta kontroli str. 155-167)

W latach 2019-2021 w Instytucie zatrudnionych było od 24 do 26 niesłyszących lub niedosłyszących nauczycieli oraz innych pracowników pedagogicznych (symbol 0-31 w orzeczeniu o niepełnosprawności), co stanowiło od 18,5 do 20,8% tej kadry, oraz od 12 do 14 niesłyszących lub niedosłyszących pracowników obsługi lub administracji, co stanowiło od 27,9 do 29,8% tej kadry.

(akta kontroli str. 40, 48-49)

W wyniku badania dokumentacji kadrowej dla wybranej próby 30 nauczycieli stwierdzono, że poza jednym przypadkiem spełniali oni wymogi do pracy na zajmowanych stanowiskach, określone w art. 9 ust. 1 pkt 1 *ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela*¹⁷, w powiązaniu z treścią *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*¹⁸. W Instytucie znajdowały się dokumenty potwierdzające posiadanie przez nich kwalifikacji wymaganych do prowadzenia zajęć w szkołach z uczniami niedosłyszącymi lub niesłyszącymi. Studia z zakresu surdopedagogiki ukończyło m.in. 28 nauczycieli, a jeden (logopeda) ukończył studia z zakresu pedagogiki specjalnej.

Kwalifikacji wymaganych do prowadzenia zajęć w szkołach Instytutu nie posiadał nauczyciel prowadzący zajęcia z religii prawosławnej. Nie spełniał wymogów kwalifikacyjnych do prowadzenia zajęć w szkołach specjalnych przeznaczonych dla dzieci i młodzieży niesłyszącej lub niedosłyszącej, o których mowa w § 4 *porozumienia z 24 kwietnia 2013 r. zawartym pomiędzy Polską Radą Ekumeniczną oraz Ministrem Edukacji Narodowej w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej*¹⁹. W przywołanym przepisie wskazano, że kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela religii w przedszkolach i szkołach specjalnych posiada osoba spełniająca wymagania kwalifikacyjne dla danego typu szkoły, określone w § 2 i 3 niniejszego *porozumienia*, oraz ukończyła studia wyższe na kierunku pedagogika specjalna w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli w specjalności odpowiedniej do niepełnosprawności uczniów lub ukończyła studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny z pedagogiki specjalnej w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów. Zgodnie z § 8 *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli* kwalifikacje do nauczania religii posiada osoba, która spełnia wymagania kwalifikacyjne określone w porozumieniach pomiędzy ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania a Konferencją Episkopatu Polski, a także władzami innych kościołów i związków wyznaniowych.

(akta kontroli str. 121-124, 181, 210)

¹⁷ Dz.U. z 2021 r., poz. 1762.

¹⁸ Dz.U. z 2020 r., poz. 1289 ze zm.

¹⁹ Dz. Urz. MEN poz. 11.

Były Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że – jego zdaniem – w przypadku ww. nauczyciela religii nie są wymagane dodatkowe kwalifikacje z zakresu surdopedagogiki. Osoba ta uczy religii w szkołach Instytutu od wielu lat. Zgodnie z porozumieniem pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski a Ministerstwem Edukacji Narodowej w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii kwalifikacje surdopedagogiczne będą wymagane od 1 września 2022 r., z wyłączeniem osób które uzyskały odpowiednie przygotowanie katechetyczno-pedagogiczne przed wejściem w życie tego porozumienia. Dyrektor wskazał, że wnosi, iż takie same zasady dotyczą również innych kościołów.

(akta kontroli str. 118-119)

W odniesieniu do ww. wyjaśnień NIK zauważa, że kwalifikacje wymagane do nauczania religii prawosławnej określone zostały w przywołanym wyżej porozumieniu z 24 kwietnia 2013 r. zawartym pomiędzy Polską Radą Ekumeniczną oraz Ministrem Edukacji Narodowej w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Należy dodać, że ww. nauczyciel nie spełniał również wymogów kwalifikacyjnych do prowadzenia zajęć z religii w przedszkolach i szkołach specjalnych określonych we wcześniej obowiązującym porozumieniu z 5 lipca 2001 r. pomiędzy Polską Radą Ekumeniczną oraz Ministrem Edukacji Narodowej w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej²⁰. Zgodnie z § 3 ust. 1 tego porozumienia, kwalifikacje do nauczania religii w przedszkolach i szkołach specjalnych posiadały osoby spełniające wymagania kwalifikacyjne dla danego typu szkoły określone w § 1 i 2 tego porozumienia, które ponadto ukończyły studia w szkole wyższej lub kurs kwalifikacyjny prowadzony zgodnie z przepisami w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, w zakresie kierunku pedagogiki specjalnej o specjalności nadającej kwalifikacje do pracy w odpowiednim typie szkoły. Zgodnie z § 3 ust. 2 przedmiotowego porozumienia, osoby nie spełniające dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych określonych dla przedszkoli i szkół specjalnych w § 3 ust. 1 porozumienia, mogły nauczać religii w tych placówkach do 31 sierpnia 2006 r.

W „Wieloletnim planie szkolenia kadry pedagogicznej Instytutu” na lata 2016-2021 z 31 stycznia 2016 r. wśród metod służących doskonaleniu nauczycieli wymieniono m.in. dodatkowe studia i szkolenia m.in. z zakresu surdopedagogiki, oligofrenopedagogiki, tyflopodagogiki, logopedii, surdologopedii, neurologopedii oraz polskiego języka migowego. Podano, że inicjatywa skierowania na studia, kursy i szkolenia może wyjść od kierownictwa placówki lub nauczyciela/nauczycieli. O skierowaniu na studia, kursy i szkolenia płatne decydują potrzeby placówki. Decyzję w tej sprawie podejmuje dyrektor Instytutu.

(akta kontroli str. 57-59)

W ramach realizacji planu doskonalenia zawodowego w kontrolowanym okresie Instytut sfinansował w całości lub w części m.in. kursy polskiego języka migowego dla dziewięciorga nauczycieli, podyplomowe studia logopedyczne dla dziewięciorga nauczycieli oraz podyplomowe studia surdopedagogiczne dla sześciorga nauczycieli.

(akta kontroli str. str. 60-69)

W ramach działań na rzecz uczniów niesłyszących i słabosłyszących Instytut współpracował z podmiotami zewnętrznymi, m.in. fundacjami (poprzez uczestnictwo w zbiórkach na rzecz podopiecznych Instytutu), ośrodkami pomocy społecznej, zespołami interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (poprzez współpracę z asystentami rodziny, uczestnictwo w spotkaniach grup roboczych, opiniowanie sytuacji w rodzinie uczniów), poradniami specjalistycznymi (poprzez

²⁰ Dz. Urz. MEN. Nr 3, poz. 18.

uczestnictwo w procesie diagnozy i leczenia uczniów) oraz Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Osób Niepełnosprawnych i Ministerstwem Edukacji Narodowej (poprzez zasięgnięcie opinii tych instytucji).

(akta kontroli str. 244-245)

1.4. W Instytucie funkcjonowały m.in. następujące rozwiązania, pozwalające głuchym i niedosłyszącym rodzicom uczniów na kontakt z pracownikami szkół:

- znajomość PJM przez zdecydowaną większość nauczycieli²¹ oraz pracowników administracji i obsługi;
- uczestniczenie nauczycieli Instytutu jako tłumaczy PJM w kontaktach z rodzicami (np. zebrania z rodzicami, ważne wydarzenia);
- kontaktowanie się przez pracowników Instytutu z rodzicami na odległość za pośrednictwem poczty elektronicznej, sms-ów, e-dziennika, z wykorzystaniem kamer telefonicznych lub internetowych, w tym poprzez zakupione na ten cel tablety zlokalizowane m.in. w pokojach nauczycielskich, przedszkolu i biurze Instytutu;
- osobiste przyjęcia rodziców dwa dni w tygodniu;
- zamieszczanie na stronie internetowej Instytutu²² komunikatów, również w formie filmów w języku migowym, m.in. dotyczących rekrutacji do szkół Instytutu oraz bieżących wydarzeń;
- przekazywanie bieżących informacji, w tym w języku migowym, za pośrednictwem ogólnodostępnego portalu społecznościowego.

Strona główna Instytutu nie zawierała znaku graficznego przekreślonego ucha lub dwóch dłoni, nagrań wideo w Polskim Języku Migowym (PJM) lub bezpośredniego odnośnika do takich nagrań. Dotarcie do nagrań w PJM wymaga wyszukania stosownych zakładek tematycznych.

(akta kontroli str. 40-41, 182-186, 261)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności Instytutu w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Nauczyciel religii prawosławnej w szkołach specjalnych prowadzonych przez Instytut nie posiadał wymaganych kwalifikacji do prowadzenia zajęć z ww. przedmiotu w tego rodzaju szkołach, określonych w § 8 rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, w związku z treścią § 4 i 5 porozumienia pomiędzy Polską Radą Ekumeniczną oraz Ministrem Edukacji Narodowej z 24 kwietnia 2013 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej.

(akta kontroli str. 118-124, 181)

Ocena cząstkowa
kontrolowanej
działalności

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia przygotowanie Instytutu do zapewnienia odpowiednich warunków nauki dla uczniów z wadą słuchu. W kontrolowanym okresie nie wystąpiły przypadki odmowy przyjęcia ucznia lub rezygnacji ucznia z nauki z powodu niezapewnienia właściwych jej warunków. W badanej próbie stwierdzono jeden przypadek braku kwalifikacji nauczyciela do nauczania w szkole specjalnej. Prawie wszyscy nauczyciele znali polski język migowy. Dyrektor Instytutu kierował nauczycieli na szkolenia z zakresu surdopedagogiki i polskiego języka migowego. Znaczną część personelu Instytutu (zarówno nauczycieli, jak i pracowników administracji i obsługi) stanowiły osoby niesłyszące lub słabosłyszące. Przyjęte rozwiązania organizacyjne pozwalały uczniom na korzystanie z oferty Instytutu, a niesłyszącym rodzicom i opiekunom uczniów na bezpośredni kontakt z placówką.

²¹ 125 ze 127 nauczycieli.

²² <https://instytut-gluchoniemych.waw.pl>

2. Organizacja procesu edukacji uczniów z wadą słuchu, w tym w szczególności zapewnienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, a także przygotowania do egzaminów

Opis stanu faktycznego

2.1. Wszyscy uczniowie szkół prowadzonych przez Instytut byli osobami niesłyszącymi lub słabosłyszącymi.

Liczba uczniów uczęszczających do szkół Instytutu w kolejnych latach szkolnych objętych kontrolą NIK kształtowała się następująco, według stanu na 30 września danego roku: rok szkolny 2019/2020 – 148 uczniów (w tym 141 niesłyszących i 17 słabosłyszących); rok szkolny 2020/2021 – 152 uczniów (w tym 128 niesłyszących i 24 słabosłyszących); rok szkolny 2021/2022 – 173 uczniów (w tym 136 niesłyszących i 37 słabosłyszących). Połowę z ww. uczniów stanowiły osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi²³, których liczba oraz udział procentowy w ogólnej liczbie uczniów w kolejnych latach szkolnych stopniowo wzrastał i wynosił w roku szkolnym: 2019/2020 - 59 (39,9%); 2020/2021 - 76 (50%); 2021/2022 - 89 (51,4%).

W roku szkolnym 2019/2020, wg stanu na dzień 30 września, spośród ogółem 36 oddziałów szkolnych zorganizowanych w szkołach Instytutu, w 27 (tj. 75%) uczyła się co najmniej jedna osoba z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z czego w 13 oddziałach (tj. 41,8%) wszyscy uczący się w nich uczniowie mieli stwierdzone nieprawidłowości sprzężone. W roku szkolnym 2020/2021 liczba oddziałów ogółem wynosiła – 37, w tym liczba oddziałów, w których co najmniej jedna osoba miała niepełnosprawność sprzężoną – 33 (89,2%), z czego liczba oddziałów w których wszyscy uczniowie mieli niepełnosprawność sprzężoną – 14 (37,8%). W roku szkolnym 2021/2022 liczba oddziałów ogółem wynosiła – 40, w tym liczba oddziałów, w których co najmniej jedna osoba miała niepełnosprawność sprzężoną - 36 (90%), z czego liczba oddziałów w których wszyscy uczniowie mieli niepełnosprawność sprzężoną 11 (27,5%).

Do Szkoły Podstawowej uczęszczała w kolejnych ww. latach szkolnych następująca liczba uczniów: 116 (w tym 102 niesłyszących i 14 słabosłyszących); 114 (w tym 95 niesłyszących i 19 słabosłyszących), 120 (w tym 92 niesłyszących i 28 słabosłyszących). Połowę z ww. uczniów, stanowiły osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi, których liczba i udział procentowy w ogólnej liczbie uczniów kształtowały się odpowiednio: 51 (44,0%); 58 (50,9%), 64 (53,3%).

W Liceum, zarówno w roku szkolnym 2019/2020, jak i w roku szkolnym 2020/2021, funkcjonował jeden oddział, w którym uczyło się odpowiednio pięciu i czterech uczniów, w tym dwóch słabosłyszących oraz odpowiednio trzech i dwóch uczniów niesłyszących. Jeden ww. uczniów w obu ww. latach szkolnych był osobą z niepełnosprawnościami sprzężonymi. W roku szkolnym 2021/2022 do Liceum nie uczęszczał żaden uczeń.

W Technikum funkcjonowało w ww. latach szkolnych od trzech do czterech oddziałów, do których uczęszczała w kolejnych ww. latach szkolnych następująca liczba uczniów: 23 (w tym 22 niesłyszących i jeden słabosłyszący); 15 (w tym 12 niesłyszących i trzech słabosłyszących), 21 (w tym 16 niesłyszących i pięciu słabosłyszących). Spośród ww. uczniów, liczba osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi wynosiła (odpowiednio): jedna, trzy i pięć.

W Szkole Branżowej funkcjonowało w ww. okresie od dwóch do pięciu oddziałów szkolnych, do których uczęszczała następująca liczba uczniów (odpowiednio): 10 (wszyscy niesłyszący), 12 (wszyscy niesłyszący) i 25 (w tym 21 niesłyszących

²³ Niepełnosprawność sprzężona oznacza występowanie u jednej osoby co najmniej dwóch rodzajów niepełnosprawności. Były to osoby niesłyszące lub niedosłyszące, u których dodatkowo zdiagnozowano występowanie m.in.: afazji (zaburzenie mowy), ślabowidzenia, autyzmu, niepełnosprawności ruchowej, niepełnosprawności intelektualnej.

i czterech słabosłyszących). Spośród ww. uczniów, liczba osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi wynosiła (odpowiednio): dwie, siedem i 13.

W Szkole Specjalnej Przygotowującej do Pracy funkcjonowało w tym okresie od jednego do dwóch oddziałów szkolnych, do których uczęszczała następująca liczba uczniów (odpowiednio): czterech w roku szkolnym 2019/2020 i po siedmiu w kolejnych dwóch latach szkolnych. Wszyscy ww. uczniowie byli osobami niesłyszącymi z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły przypadki nauczania indywidualnego uczniów szkół Instytutu.

(akta kontroli str. 20-37, 48-49)

2.2. W latach szkolnych objętych kontrolą NIK²⁴ liczebność oddziałów w szkołach Instytutu kształtowała się, wg stanu na dzień 30 września danego roku, w przedziale od trzech do ośmiu, tj. nie przekraczała maksymalnego limitu (ośmiu uczniów) określonego dla oddziału z uczniami niesłyszącymi i słabosłyszącymi w § 6 ust. 6 pkt 4 *rozporządzeniu MEN w sprawie organizacji publicznych szkół*.

W przypadku Szkoły Podstawowej liczebność oddziałów szkolnych kształtowała się w przedziale od trzech do ośmiu osób, w przypadku Liceum od czterech do pięciu osób, w przypadku Technikum od czterech do siedmiu osób, w przypadku Szkoły Branżowej od trzech do sześciu osób, w przypadku Szkoły Specjalnej Przygotowania do Pracy od trzech do czterech osób.

Liczebność oddziałów szkolnych, w których część uczniów słabosłyszących bądź niesłyszących posiadała orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na więcej niż jeden rodzaj niepełnosprawności (niepełnosprawności sprzężone, m.in. afazja, autyzm, niedowidzenie, niepełnosprawność ruchowa, upośledzenie intelektualne w stopniu lekkim) w latach szkolnych objętych kontrolą NIK (wg stanu na dzień 30 września) kształtowała się w przedziale od czterech do ośmiu osób, w tym w 19 przypadkach przekraczała maksymalny limit (pięciu osób) określony w § 6 ust. 6 pkt 9 ww. *rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół*. Trzy takie przypadki wystąpiły w roku szkolnym 2019/2020, sześć w roku szkolnym 2020/2021 i 10 w roku szkolnym 2021/2022. Najwięcej tego rodzaju przypadków miało miejsce w oddziałach szkolnych Szkoły Podstawowej (16). Ponadto dwa takie przypadki wystąpiły w oddziałach Technikum, a jeden w oddziale Szkoły Branżowej. W ww. przypadkach w oddziałach liczących od sześciu do ośmiu osób liczba dzieci bądź uczniów słabosłyszących bądź niesłyszących z innymi rodzajami niepełnosprawności wynosiła od jednego do siedmiu. Przykładowo:

- spośród ośmiorga uczniów niesłyszących lub niedosłyszących uczących się w roku szkolnym 2021/2022 w oddziale szkolnym 3C Szkoły Podstawowej u dwóch niedosłyszących występowały również inne rodzaje niepełnosprawności;
- u wszystkich z siedmiorga uczniów niesłyszących uczących się w roku szkolnym 2021/2022 w oddziale szkolnym 6A Szkoły Podstawowej występowały również inne rodzaje niepełnosprawności;
- spośród sześciu uczniów niesłyszących uczących się w roku szkolnym 2021/2022 w oddziale szkolnym 1Bb Szkoły Branżowej, u trzech występowały również inne rodzaje niepełnosprawności.

Należy dodać, że w 12 przypadkach liczebność oddziałów szkolnych, w których uczyli się uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi przekraczała maksymalny limit (sześciu uczniów) określony, w § 6 ust. 6 pkt 3 *rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół*, dla oddziałów szkolnych szkół specjalnych przeznaczonych dla uczniów z nieprawidłowościami sprzężonymi (z wyłączeniem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub

²⁴ Według stanu na 30 września poszczególnego roku.

znacznym). We wszystkich tych przypadkach dotyczyło to oddziałów Szkoły Podstawowej. Jeden z takich oddziałów (liczący ośmiu uczniów) utworzony został w roku szkolnym 2019/2020, trzy (liczące siedmiu lub ośmiu uczniów) w roku szkolnym 2020/2021, a pozostałe osiem (liczących siedmiu lub ośmiu uczniów) w roku szkolnym 2021/2022.

(akta kontroli str. 20-37, 48-49)

W wyjaśnieniach dotyczących przyczyn przekroczenia określonych w ww. rozporządzeniu limitów liczebności poszczególnych oddziałów przedszkolnych i szkolnych, Dyrektor Instytutu wskazywał na indywidualne uwarunkowania uzasadniające zakwalifikowanie poszczególnych dzieci lub uczniów do danego oddziału powyżej limitu.

(akta kontroli str. 182-185)

Mazowiecki Kurator Oświaty w informacji dla kontrolera NIK w ww. sprawie wyjaśnił, że w ramach nadzoru nad organizacją szkół stosuje do oceny tej sytuacji postanowienia § 6 *rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół* oraz wskazówki przekazane w tej sprawie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w piśmie z 25 czerwca i 9 września 2019 r.²⁵, w których Ministerstwo wskazało m.in., że o łączeniu uczniów niepełnosprawnych w oddziałach specjalnych decyduje rodzaj realizowanej przez nich podstawy programowej. Mazowiecki Kurator Oświaty wskazał ponadto, że dopuszcza możliwość kształcenia w jednym oddziale dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących również ucznia, u którego występuje jednocześnie druga niepełnosprawność inna niż intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym. Liczba uczniów w takim oddziale nie może przekroczyć ośmiu.

(akta kontroli str. 257-258)

Przedstawione przez Dyrektora Instytutu wyjaśnienia w tej sprawie nie zmieniają faktu, że organizacja ww. oddziałów szkolnych jest niezgodna z przepisami prawa.

W zajęciach świetlicowych uczestniczyło w kontrolowanych latach szkolnych od 86 do 114 uczniów. W wyniku kontroli organizacji zajęć świetlicowych w wybranym dniu (tj. 17 stycznia 2022 r.) nie stwierdzono przypadków niezgodności liczby uczniów pozostających pod opieką jednego nauczyciela z wymogami określonymi w § 7 ust. 3 *rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół* w powiązaniu limitami określonymi w § 6 ust. 6 i 7 tego *rozporządzenia*.

(akta kontroli str. 76, 241)

Minimalny tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych uczących się w szkołach specjalnych, zgodnie z *rozporządzeniem MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*, wynosić powinien w przypadku: szkoły podstawowej specjalnej i liceum specjalnego - 12 godzin na oddział; technikum specjalnego - osiem godzin na oddział, szkoły branżowej I stopnia - 10 godzin na oddział.

Zgodnie ze szkolnymi planami nauczania w roku szkolnym 2019/2020 tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla oddziałów szkolnych w poszczególnych szkołach Instytutu był nie niższy niż minimalny, określony w załączniku do *rozporządzenia MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*. W roku szkolnym 2020/2021 dla jednego z oddziałów Technikum (oddział 2A) zaplanowano 7,5 godziny zegarowej zajęć rewalidacyjnych tygodniowo zamiast co najmniej ośmiu godzin wskazanych w ww. *rozporządzeniu*. W roku szkolnym 2021/2022 dla trzech oddziałów Szkoły Podstawowej zaplanowano zajęcia rewalidacyjne w wymiarze niższym niż określony w ww. *rozporządzeniu* (12 godzin zegarowych tygodniowo), w tym dla oddziału 4B tej szkoły zaplanowano zajęcia rewalidacyjne wymiarze 11 godzin zegarowych tygodniowo, dla oddziałów 7A i 7B

²⁵ Pisma znak: DWKI-WSPE.053.07.2019.JKP; DWKI-WSPE.4035.530.2019.MŻ.

zaplanowano zajęcia w tym zakresie w wymiarze po 10,5 godziny zegarowej tygodniowo. W tym samym roku szkolnym dla jednego z oddziałów Technikum (oddział 3A) zaplanowano zajęcia rewalidacyjne w wymiarze siedmiu godzin zegarowych tygodniowo zamiast ośmiu zgodnie z *ww. rozporządzeniem*.

(akta kontroli str. 141-154, 246-247)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że przyczyną powstania tego rodzaju sytuacji było przeoczenie.

(akta kontroli str. 246-247)

W początkowym okresie epidemii COVID-19, tj. od 16 marca do 22 maja 2020 r. wszystkie szkoły Instytutu funkcjonowały w trybie zdalnym. Następnie od 23 maja 2020 r. do końca roku szkolnego 2019/2020 w trybie zdalnym funkcjonowały wszystkie szkoły, oprócz oddziałów szkolnych Szkoły Podstawowej. W kolejnych latach szkolnych zajęcia szkolne prowadzone były co do zasady w trybie stacjonarnym, z możliwością zdalnego uczestnictwa w zajęciach przez uczniów, których rodzice zdecydowali o takiej formie uczestnictwa. W okresie obowiązkowej nauki zdalnej uczestniczyli w niej wszyscy uczniowie.

(akta kontroli str. 41-43)

Dyrektor Instytutu wskazał, że w latach 2020-2022 na kwarantannie przebywało łącznie 106 nauczycieli oraz 91 uczniów. Nie powodowało to odwoływania zaplanowanych zajęć szkolnych i świetlicowych. Trudności organizacyjne wynikające z nieobecności nauczycieli były przez Instytut rozwiązywane poprzez organizację zastępstw.

(akta kontroli str. 214, 245)

2.3. W Instytucie nie wprowadzono wewnętrznych uregulowań określających zasady powoływania i organizacji prac zespołu, do którego zadań należało sporządzanie wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania ucznia oraz indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów szkół.

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że w jednostce nie przyjęto odrębnych procedur w tej sprawie. W skład zespołu zajmującego się opracowaniem IPET i WOPFU wchodził wychowawcy i nauczyciele prowadzący zajęcia z uczniem, zgodnie z § 6 ust. 3 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*.

(akta kontroli str. 214, 245)

Przeprowadzone przez biegłą, powołaną przez NIK, badania wybranej do kontroli dokumentacji sporządzonej w Instytucie dla 30 uczniów²⁶ wykazały, że IPET opracowane dla ww. uczniów w większości przypadków spełniały stawiane im wymagania. Uzasadniając taką ocenę Biegła wskazała m.in., że wskazywano w nich bardzo szczegółowo metody i formy pracy, a także konkretne dostosowania zwłaszcza w zakresie sposobu sprawdzania wiadomości i umiejętności oraz sposobu oceniania ucznia. Biegła zwróciła jednak uwagę, że nie zamieszczano w tej dokumentacji informacji, o których mowa w § 6 pkt 1 ppkt 4 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*, dotyczących zakresu współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w tym specjalistycznymi, ośrodkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami skoncentrowanymi na wsparciu dzieci i młodzieży oraz rodziny. W ocenie biegłej, jeżeli, zdaniem zespołu opracowującego tę dokumentację, ww. współpraca nie była konieczna, to powinno to być wskazane. Biegła zwróciła uwagę również na brak ujednoliconych, stosowanych przez wszystkich oceniających działania, kryteriów oceniania, co skutkowało odmiennym sposobem tworzenia IPET-ów.

(akta kontroli str. 249-250, 262-303)

²⁶ Badaniem objęto dokumentację 19 uczniów z trzech oddziałów Szkoły Podstawowej, sześciu uczniów z dwóch oddziałów Szkoły Branżowej oraz pięciu uczniów z jednego oddziału Technikum.

Dyrektor Instytutu odnosząc się do pierwszej z ww. uwag wyjaśnił, że w sytuacji potrzeby współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi przy udzielaniu wsparcia uczniom i rodzicom informacja taka była uwzględniana w dokumentacji. Jeżeli nie było takiej informacji w dokumentacji objętej badaniem oznacza to, że nie było takiej potrzeby. Odnosząc się do kolejnej uwagi biegłej wskazał, że od kolejnego roku IPET-y „będą standaryzowane”. Zostanie stworzony jeden formularz do uzupełnienia przez nauczycieli.

(akta kontroli str. 255-256)

Zgodnie z *rozporządzeniem MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*, dokumentacja z przeprowadzanych analiz efektywności realizacji IPET sporządzana była w Instytucie ramach okresowych WOPFU. Wyniki kontroli wykazały jednak, że w latach szkolnych 2019/2020-2020/2021 okresowe WOPFU sporządzane było tylko jeden raz w roku, co było niezgodne z zasadami postępowania wskazanymi w § 6 ust. 9 tego *rozporządzenia*, zgodnie z którym wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia dokonuje się co najmniej dwa razy w roku szkolnym. Dyrektor wyjaśnił, że w ww. latach szkolnych z powodu pandemii WOPFU sporządzono tylko raz w roku. Od roku szkolnego 2021/2022 WOPFU sporządzane będą dwa razy w roku. Pierwsze WOPFU sporządzono w listopadzie 2021 r. natomiast aktualnie trwają zebrania zespołów, które zakończą się sporządzeniem WOPFU za drugi semestr.

(akta kontroli str. 48-49, 52, 54, 245)

W odniesieniu do wyjaśnień Dyrektora Instytutu w tej sprawie należy zauważyć, że w okresie epidemii szkoły nie były zwolnione od przeprowadzania takich ocen zgodnie z ww. zasadami.

Biegła powołana przez NIK, oceniając dokumentację z oceny efektów realizacji IPET, sporządzoną w Instytucie dla 30 uczniów, wykazała m.in., że brakuje w niej systematycznie prowadzonych działań ewaluacyjnych na podstawie analiz (diagnoz przedmiotowych) oraz działań rewalidacyjnych, które pokazałyby podstawę dokonywania modyfikacji IPET-ów. Wskazała również na brak dokumentów potwierdzających, że rodzice/prawni opiekunowie ucznia byli informowani o spotkaniach zespołów do spraw przeprowadzenia WOPFU, stosownie do postanowień § 6 ust. 11 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*. Biegła zwróciła ponadto uwagę, że dokumentacja sporządzana w tym zakresie w Instytucie nie zawierała oznaczeń, dat ich sporządzenia oraz informacji, którego roku szkolnego one dotyczą.

(akta kontroli str. 249-250)

Dyrektor wyjaśnił, że w ocenie Instytutu ewaluacja efektywności realizacji IPET tworzona jest na bieżąco poprzez m.in. indywidualne oceny szkolne z przedmiotów czy zajęć. Informacje o spotkaniach zespołów były przekazywane w różnych formach, m.in. osobiście lub telefonicznie. Przez przeoczenie nie zawsze dokumentowano fakt informowania rodziców. Od chwili obecnej zostanie wprowadzony obowiązek pisemnego informowania rodziców o terminie tych spotkań. Wskazane wyżej braki w oznaczeniach dokumentacji były wynikiem przeoczenia. Obecnie wdrażana jest instrukcja kancelaryjna, która nakłada obowiązek odpowiedniego oznaczania dokumentów.

W wyniku badania stopnia uwzględnienia w planach nauczania Instytutu na poszczególne lata szkolne zajęć rewalidacyjnych, które zostały ujęte w IPET opracowanych dla 30 uczniów (których dokumentację objęto kontrolą) stwierdzono, że w arkuszach organizacyjnych opracowanych na lata szkolne 2019/2020-2021/2022 nie zostały uwzględnione zajęcia rewalidacyjne w łącznym wymiarze 67 godzin tygodniowo, co stanowiło 21,7% tygodniowego wymiaru godzin tego rodzaju zajęć określonego w ww. IPET.

(akta kontroli str. 129-139, 222-240)

Dyrektor wyjaśnił m.in., że przydział godzin rewalidacyjnych jest tworzony na podstawie oceny nauczycieli a nie w oparciu o limit godzin. Dla przykładu nauczyciel języka angielskiego ocenia, że dany uczeń wymaga 2 godzin zajęć rewalidacyjnych. Dodatkowa zaplanowana dla danego ucznia liczba godzin rewalidacyjnych może być wysoka i spowoduje, że uczniowie mają bardzo długi plan zajęć, co powoduje ich zmęczenie i nieefektywność. Z tego powodu nie wszystkie propozycje godzin rewalidacyjnych są brane pod uwagę, a ostateczna liczba i rodzaj zajęć to wspólna decyzja zespołu klasowego.

(akta kontroli str. 304)

W odniesieniu do ww. wyjaśnień NIK zauważa, że ustalenia IPET stanowią podstawę do określania wymiaru zajęć rewalidacyjnych w planach nauczania. Oceny o rodzaju i liczbie godzin rewalidacyjnych, które powinny być realizowane przez danego ucznia, powinny być dokonywane na etapie przeprowadzania WOPFU i opracowywania IPET, a nie na etapie opracowywania planów nauczania na dany rok szkolny. W przypadku uznania, że określony w IPET dla danego ucznia rodzaj lub wymiar zajęć rewalidacyjnych powinien zostać zmieniony powinno się to odbywać poprzez zmianę tego IPET.

W wyniku badania stopnia realizacji zajęć rewalidacyjnych, które zostały zaplanowane w IPET i w arkuszach organizacyjnych na lata szkolne 2019/2020-2021/2022 dla 30 uczniów, których dokumentację wybrano do badań kontrolnych, stwierdzono, że z przyczyn leżących po stronie szkół Instytutu (głównie nieobecność nauczyciela) nie zostały przeprowadzone w ww. okresie (do dnia 4 kwietnia 2022 r.) zajęcia w łącznym wymiarze 668 godzin zegarowych, co stanowiło 7,3% wymiaru zajęć rewalidacyjnych (9170 godzin zegarowych), które zgodnie z ww. dokumentami powinny zrealizowane w tym czasie.

(akta kontroli str. 129-139, 222-240)

Dyrektor wyjaśnił m.in., że w przypadku nieobecności nauczyciela Instytut stara się, aby zastąpił go nauczyciel, który uczy tego samego przedmiotu. Jednak może to być niemożliwe ze względu na ograniczoną liczbę nauczycieli, którzy mają specjalizację w danym przedmiocie lub na fakt, że nauczyciele mogą już mieć zaplanowane inne zajęcia w danej godzinie.

(akta kontroli str. 304)

W badanej próbie nie wystąpiły przypadki uzasadniające zatrudnienie osoby wspierającej pracę nauczyciela w procesie kształcenia ucznia.

(akta kontroli str. 48-49)

W wyniku przeprowadzonych w dniu 11 kwietnia 2022 r. oględzin (w formie zdalnej) przebiegu zajęć z edukacji polonistycznej dla klasy drugiej Szkoły Podstawowej (oddział szkolny IIB) biegła powołana przez NIK oceniła, że były one przeprowadzone prawidłowo, realizowały założone cele, uwzględniały zalecenia dotyczące kształcenia specjalnego. Wskazała, że kontakt nauczyciela z uczniami był prawidłowy. Widoczne było indywidualne podejście nauczyciela do każdego z uczniów, uwzględniające jego możliwości poznawcze i komunikacyjne. Biegła wskazała ponadto na dobrą organizację przestrzeni klasy szkolnej (ustawienie ławek, tablicy multimedialnej), co umożliwiało każdemu z uczniów wspieranie się w komunikacji odczytywaniem mowy z ust.

Oględziny przeprowadzone przez kontrolera NIK nie wykazały występowania w sali lekcyjnej, w której odbywała się ww. lekcja, czynników zakłócających prawidłowy przebieg zajęć.

(akta kontroli str. 249-254)

W kontrolowanym okresie Mazowiecki Kurator Oświaty i organ prowadzący (tj. m.st. Warszawa) nie przeprowadzali w Instytucie kontroli dotyczącej prawidłowości kształcenia uczniów w szkołach tej jednostki.

(akta kontroli str. 38)

Zastępca Dyrektora Biura Edukacji, z upoważnienia Prezydenta m.st. Warszawy, poinformował kontrolera NIK, że m.st. Warszawa (jako organ prowadzący Instytut) sprawuje nadzór nad jego działalnością m.in. poprzez: zatwierdzanie arkuszy organizacyjnych, w tym w zakresie struktury oddziałów szkolnych i grup wychowawczych, przydziału zajęć nauczycielom oraz zatrudnienia pracowników administracji, zgodnie z potrzebami placówki i obowiązującymi przepisami. Podał, że w latach 2019-2022 organ prowadzący nie stwierdził rażących nieprawidłowości w funkcjonowaniu Instytutu. W ww. okresie do organu prowadzącego nie wpłynęły informacje (skargi i wnioski) od rodziców, opiekunów lub innych podmiotów w sprawie warunków nauki w Instytucie. Wskazał ponadto, że planowane jest podjęcie prac dotyczących modernizacji i remontu zabytkowych budynków użytkowanych przez Instytut, w celu uzyskania oszczędności z korzystania z mediów oraz dostosowania tych budynków do aktualnych norm i przepisów prawa. W dniu 14 grudnia 2021 r. uzyskano stosowną decyzję o pozwoleniu na budowę. Jeżeli w budżecie m.st. Warszawy zostaną przyznane środki finansowe na ww. cel prace w tych obiektach rozpoczną się w 2023 r.

Mazowiecki Kurator Oświaty poinformował, że nadzór nad działalnością Instytutu w latach 2019-2022 sprawował m.in. poprzez opiniowanie arkuszy organizacji szkół na lata szkolne 2019/2020-2021/2022 wraz z aneksami, narady z dyrektorami szkół przed rozpoczęciem lat szkolnych, przeprowadzenie kontroli planowej zgodności z przepisami prawa funkcjonowania monitoringu wizyjnego, postępowania wyjaśniającego w sprawie skargi dotyczącej sprawowania opieki nad uczniami w trakcie zajęć na basenie.

(akta kontroli str. 196-206, 257-258)

2.4. W latach szkolnych 2018/2019-2020/2021 do egzaminu ósmoklasisty po raz pierwszy przystąpiło od 12,5% do 90,91% uprawnionych uczniów. Przyczyną nieprzystąpienia części uczniów do tego egzaminu było zwolnienie ze względu na niepełnosprawności sprzężone.

W latach szkolnych 2009/2010-2018/2019 do egzaminów gimnazjalnych po raz pierwszy przystąpiło od 60% do 100% uprawnionych.

W latach szkolnych 2009/2010-2018/2019 do egzaminów maturalnych w Liceum Ogólnokształcącym po raz pierwszy przystąpiło od 20% do 100% uprawnionych.

W latach szkolnych 2009/2010-2018/2019 do egzaminów maturalnych w Technikum po raz pierwszy przystąpiło od 0% do 100% uprawnionych.

W latach szkolnych 2013/2014-2018/2019 do egzaminu zawodowego w Technikum po raz pierwszy przystąpiło od 75% do 100% uprawnionych.

W latach szkolnych 2009/2010-2018/2019 do egzaminów zawodowych w Zasadniczej Szkole Zawodowej, a następnie w Szkole Branżowej po raz pierwszy przystąpiło od 50% do 100% uprawnionych.

Wszyscy uczniowie zdawali ww. egzaminy z wykorzystaniem P.J.M.

(akta kontroli str. 187-195)

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że przyczynami niższego niż 80% udziału uczniów w egzaminie gimnazjalnym w roku 2012/2013 było uzyskanie przez dwóch uczniów zwolnienia z egzaminu. Przyczynami niższego niż 80% udziału uczniów w egzaminach zawodowych w Szkole Branżowej w latach 2015/2016 i 2017/2018, w egzaminie zawodowym w Technikum w roku 2014/2015 oraz maturalnym w latach 2016/2017 i 2019/2020 były, wg Dyrektora, brak deklaracji o podejściu do egzaminu, rezygnacja z podejścia do egzaminu bądź niestawiennictwo na egzaminie.

Dyrektor wskazał ponadto, że każdy przypadek uczniów analizowany jest osobno i z tego powodu nie sposób określić tendencji, które umożliwiłyby zastosowanie rozwiązań systemowych. Zależy to od indywidualnych uwarunkowań ucznia: stopnia i rodzaju niepełnosprawności, indywidualnych predyspozycji, czynników charakterologicznych, rodzinnych, społecznych i innych. To przekłada się zarówno na motywację do uczestnictwa, jak i osiągane wyniki. Zdarza się, że osoby niesłyszące boją się weryfikacji swojej wiedzy i rezygnują z udziału.

(akta kontroli str. 213-215, 245)

Zdawalność i średnie wyniki uzyskane na egzaminach końcowych przez uczniów poszczególnych szkół Instytutu przystępujących po raz pierwszy do egzaminu (tj. bez uwzględnienia wyników egzaminów poprawkowych) kształtowały się w ww. okresie następująco:

Szkoła Podstawowa (dane za lata szkolne 2018/2019-2020/2021):

- ✓ średnie wyniki egzaminu z języka polskiego kształtowały się w przedziale od 8% do 33,1%;
- ✓ średnie wyniki egzaminu z matematyki kształtowały się w przedziale od 11,2% do 23%;
- ✓ średnie wyniki egzaminu z języka obcego kształtowały się w przedziale od 39,6% do 51,9%;

Gimnazjum (dane za lata szkolne 2009/2010-2018/2019):

- ✓ średnie wyniki egzaminu z języka polskiego kształtowały się w przedziale od 28,7% do 64%;
- ✓ średnie wyniki egzaminu z matematyki kształtowały się w przedziale od 16,5% do 65%;
- ✓ średnie wyniki egzaminu z historii i wiedzy o społeczeństwie kształtowały się w przedziale od 34,5% do 67%;
- ✓ średnie wyniki egzaminu z języka obcego uzyskane przez szkołę w tym okresie na poziomie podstawowym kształtowały się w przedziale od 17% do 81,6%, a na poziomie rozszerzonym w przedziale od 31,2% do 59,3%.

Liceum (dane za lata szkolne 2009/2010-2020/2021):

- ✓ z matury z języka polskiego z części ustnej zdawalność wynosiła w poszczególnych latach szkolnych 100%, natomiast średnie wyniki egzaminu z tego przedmiotu uzyskane przez szkołę wynosiły od 59% do 87,5%. Z części pisemnej od 50% do 100% uczniów zdało egzamin na poziomie podstawowym, a średnie wyniki szkoły kształtowały się od 19,8% do 49,8%. Na poziomie rozszerzonym nikt nie zdawał egzaminu z tego przedmiotu;
- ✓ z matury z matematyki na poziomie podstawowym zdawalność wynosiła od 33% do 100%, a średnie wyniki szkoły kształtowały się od 21,6% do 70%, natomiast na poziomie rozszerzonym średnie wyniki wyniosły od 2% do 18%;
- ✓ z matury pisemnej z języka obcego zdawalność na poziomie podstawowym wynosiła od 75% do 100% przy średnim wyniku szkoły od 34,8% do 63,3%, natomiast w przypadku poziomu rozszerzonego średni wynik wyniósł od 13,5% do 36,3%.

Technikum (dane za lata szkolne 2013/2014 - 2019/2020):

- ✓ z matury z języka polskiego w części ustnej zdawalność wynosiła 100%, przy średnich wynikach szkoły od 65% do 82,5%, natomiast z części pisemnej egzaminu od 60% do 100% uczniów zdało egzamin na poziomie podstawowym, a średnie wyniki szkoły, kształtowały się od 31,8% do 52,3%. Na poziomie rozszerzonym średni wynik wyniósł 75% w roku szkolnym 2019/2020 (w pozostałych latach szkolnych z ww. okresu nikt nie przystąpił do tego egzaminu);

- ✓ z matury z matematyki na poziomie podstawowym zdawalność wynosiła od 0% do 100%, a średnie wyniki szkoły kształtowały się od 13,2% do 47,5%. Na poziomie rozszerzonym średnie wyniki wyniosły od 10% do 11%.
- ✓ z matury z języka obcego w części pisemnej zdawalność na poziomie podstawowym wynosiła 100% przy średnim wyniku szkoły od 43% do 63,7%. Natomiast w przypadku poziomu rozszerzonego średni wynik kształtował się od 13,8% do 26,7%.
- ✓ z egzaminów zawodowych, w części pisemnej zdawalność wynosiła od 0% do 100% przy średnim wyniku szkoły od 39% do 65,8%, a w części praktycznej zdawalność wyniosła od 0% do 100% przy średnim wyniku od 31,6% do 100%.

Zasadnicza Szkoła Zawodowa, a następnie Szkoła Branżowa (dane za lata 2009/2010-2018/2019)

- ✓ z egzaminów zawodowych w części pisemnej zdawalność wynosiła od 0% do 40% przy średnim wyniku szkoły od 27,7% do 44%. W części praktycznej zdawalność wyniosła od 5% do 100% przy średnim wyniku od 79,4% do 99%.

(akta kontroli str. 187-195)

2.5. W Instytucie nie gromadzono systemowo i nie analizowano w sposób udokumentowany danych o jego absolwentach, np. w celu oceny efektywności zastosowanych wobec nich metod nauczania oraz przygotowania do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Były Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że monitorowanie drogi edukacyjnej i zawodowej absolwentów prowadzone jest tylko za ich zgodą i w sposób dyskretny. Osoby niesłyszące nie lubią, „jeżeli ktokolwiek wchodzi w ich życie”. Z większością absolwentów Instytut ma kontakt. Pracownicy Instytutu wiedzą gdzie oni mieszkają, jaką mają sytuację rodzinną. W dużym stopniu zajmują się tym niesłyszący pedagodzy i psycholodzy, którzy funkcjonują w tym środowisku. Instytut pomaga absolwentom załatwić pracę w Warszawie, jeżeli jest taka potrzeba.

(akta kontroli, str. 53, 56)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności Instytutu w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach szkolnych 2019/2020-2021/2022 w 20 przypadkach liczebność oddziałów szkolnych, w których wśród uczniów niesłyszących i słabosłyszących byli uczniowie z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi wynosiła od sześciu do ośmiu osób, tj. przekraczała maksymalny limit (pięciu uczniów) określony dla tego rodzaju oddziałów w § 6 ust. 6 pkt 9 rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół, z tego w 12, oddziałach liczba uczniów przekraczała również limit (sześciu uczniów) określony w § 6 ust. 6 pkt 3 ww. rozporządzenia, tylko dla oddziałów z uczniami z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

(akta kontroli str. 20-37)

2. Tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych ustalony w szkolnych planach nauczania na lata szkolne 2020/2021, 2021/2022 w przypadku pięciu oddziałów szkolnych określony został w wymiarze niższym niż minimalny wymiar tego rodzaju zajęć określony w rozporządzeniu MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.

(akta kontroli str. 141-154, 246-247)

3. W latach szkolnych 2019/2020-2020/2021 okresowe WOPFU dokonywane było tylko jeden raz w roku, co było niezgodne z zasadami postępowania wskazanymi w § 6 ust. 9 rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia, zgodnie z którymi ocena taka powinna być dokonywana co najmniej dwa razy w roku.

(akta kontroli str. 48-49, 52, 54, 245)

4. W planach nauczania Instytutu na lata szkolne 2019/2020-2021-2022 nie ujęto 67 godzin zajęć rewalidacyjnych, które zostały przewidziane do realizacji w IPET opracowanych dla 30 uczniów (których dokumentację objęto kontrolą), co stanowiło 21,7% tygodniowego wymiaru godzin tego rodzaju zajęć określonego w ww. IPET. Spośród zajęć rewalidacyjnych, które zostały przewidziane do realizacji w IPET i następnie uwzględnione w planach nauczania na lata szkolne 2019/2020-2021/2022, nie zrealizowano do 4 kwietnia 2022 r., z przyczyn leżących po stronie Instytutu 7,3% zajęć rewalidacyjnych.

(akta kontroli str. 129-139, 222-240)

5. Przeprowadzone przez Biegłą powołaną przez NIK badania dokumentacji (w tym w szczególności IPET i WOPFU) sporządzonej dla 30 uczniów szkół objętych kształceniem specjalnym z uwagi na ich niepełnosprawność, wykazały występowanie następujących nieprawidłowości przy opracowaniu tych dokumentów:

- brak dokumentów potwierdzających, że rodzice/prawni opiekunowie ucznia byli informowani o spotkaniach zespołów do spraw przeprowadzenia WOPFU, stosownie do wymogów określonych w § 6 ust. 11 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*;
- niezamieszczanie na dokumentach opracowanych dla poszczególnych uczniów oznaczeń, dat ich sporządzenia oraz informacji, którego roku szkolnego one dotyczą;
- brak ujednoczonych standardów opracowywania IPET i kryteriów oceniania uczniów.

(akta kontroli str. 249-250)

Ocena częściowa
kontrolowanej
działalności

Proces kształcenia uczniów głuchych i niedosłyszących był dostosowany do ich potrzeb. Zajęcia dydaktyczne prowadzone dla uczniów z wadą słuchu przebiegały poprawnie pod względem prowadzenia procesu edukacyjnego. Ocenę prawidłowości realizacji zadań w tym zakresie obniżają jednak następujące nieprawidłowości stwierdzone w wyniku kontroli NIK. Zajęcia rewalidacyjne nie we wszystkich przypadkach zostały zaplanowane i zrealizowane w wymiarze wynikającym z IPET i przepisów *rozporządzenia MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*. Ponadto w znacznej części oddziałów szkolnych, w których uczyli się uczniowie z nieprawidłowościami sprzężonymi przekraczano maksymalny dopuszczalny limit liczebności takich oddziałów określony w § 6 ust. 6 pkt 3 *rozporządzenia MEN w sprawie organizacji publicznych szkół*. W latach szkolnych 2019/2020-2020/2021 WOPFU było przeprowadzane raz w roku, zamiast dwa razy do roku, co było niezgodnie z § 6 ust. 9 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków kształcenia*. Rodzice lub opiekunowie uczniów nie byli zawiadamiani pisemnie o spotkania zespołów przeprowadzających WOPFU, co stanowiło naruszenie § 6 ust. 11 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*. Sporządzane dokumenty w ramach opracowywania IPET oraz przeprowadzania WOPFU zawierały różnego rodzaju braki.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

- 1) zapewnienie prowadzenia zajęć z religii prawosławnej w szkołach Instytutu przez nauczyciela posiadające wymagane kwalifikacje do prowadzenia zajęć w szkołach specjalnych;
- 2) zapewnienie realizacji zajęć w oddziałach o liczebności adekwatnej do niepełnosprawności uczniów;

- 3) planowanie i realizowanie zajęć rewalidacyjnych dla uczniów w wymiarze określonym w IPET oraz w *rozporządzeniu MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*;
- 4) przeprowadzanie WOPFU dwa razy do roku, zgodnie z § 6 ust. 9 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*;
- 5) pisemne zawiadomienie rodziców o spotkaniu zespołów do spraw przeprowadzenia WOPFU, zgodnie z § 6 ust. 11 *rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia*;
- 6) ujednoczenie formy sporządzanych IPET i kryteriów oceniania uczniów w ramach WOPFU oraz oznaczanie sporządzanych w tym zakresie dokumentów w sposób umożliwiający ustalenie daty ich wytworzenia oraz roku szkolnego, do którego się odnoszą.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 6 maja 2022 r.

Kontroler
Adam Czugajewicz

główny specjalista kontroli państwowej

pódpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

DYREKTOR
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Warszawie

Wiesława Bronisz
p.o. Wicedyrektora